

Simion CARP,

doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Elena CARP,

master în drept

DESPRE TERORISM ȘI REPRESIUNI POLITICE ÎN FRANȚA SECOLULUI AL XVIII-LEA. CAZUL LUI LUDOVIC AL XVII-LEA

Rezumat

Articolul are ca subiect teroarea de stat și represiunile politice analizate în baza evenimentelor care au avut loc în perioada Revoluției Franceze din 1789. În context, se specifică că teroarea este numele generic dat perioadei ce a urmat preluării puterii de către cea mai radicală grupare, a iacobinilor, perioadă în care violența fizică, asociată cu amenințarea prin folosirea violenței, a fost practică în scopul creării bazei unei noi ordini sociale. Astfel, țara care, în pofda faptului că a proclamat „Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului”, a pășit pe calea terorii și in justiției. Prin urmare, autorii prezentului studiu scot în evidență cauzele acestui fenomen și căile principale de contracarare a lui la etapa actuală de dezvoltare a societății.

Un alt aspect abordat în articol ține de destinul trist al unui copil, cunoscut cu numele Ludovic al XVII-lea, care a avut ghinionul de a se naște într-o familie regală importantă a Europei și care a prins și vremurile tulburi ale unei revoluții. Cazul lui oferă posibilitate de a analiza represiunea, procesul de „spălare” a creierilor, obligarea de a denunța calomnios împotriva părinților, impunerea dezicării de religie și acceptarea doctrinei revoluționare, manipularea, precum și tratamentele inumane și degradante în calitate de manifestări ale terorismului revoluționar.

În concluzie, se apreciază că această perioadă relativ scurtă, când teroarea și-a arătat fața sa îngrozitoare sub forma terorismului de stat, trebuie să rămână în vizorul cercetătorilor și a structurilor abilitate în vederea contracarării acestuia la etapele ulterioare de dezvoltare a societății.

Cuvinte-cheie: teroare, terorism, terorism de stat, represiuni politice, revoluție, iacobini, ghilotină, Basilica Saint-Denis, Ludovic al XVII-lea etc.

Summary

The subject of the article is the state terror and political repressions which have been analyzed on the basis of events that took place during the French Revolution of 1789. In this context, it is specified that terror is the generic name given to the following period of taking over of power by the most radical grouping, of Jacobins, during which physical violence associated with the threat of violence was practiced in order to create the basis of a new social order. Thus the country, in spite of proclaiming of “Declaration of Human and Civic Rights”, has stepped on the path of terror and injustice. Consequently, the authors of this study highlighted the causes of this phenomenon and the main ways of its counteracting at the current stage of the development of the society.

Another aspect addressed in the article is about a child’s sad destiny, known under the name of Louis XVII, who had the misfortune of being born in an important royal family in Europe and who also caught the troubled times of revolution. His case provides an opportunity to analyze the repression, the “brainwashing” process, the obligation to denounce slander against parents, imposing of religion denial and acceptance of revolutionary doctrine, manipulation, as well as inhuman and degrading treatment as manifestations of revolutionary terrorism.

In the issue, it is estimated that this relatively short period when terror revealed its appalling face in the form of state terrorism, must be observed by the researchers and qualified structures for its counteracting at feather stages of society development.

Keywords: terror, terrorism, state terrorism, political repression, revolution, Jacobins, guillotine, Basilica Saint-Denis, Louis XVII etc.

Introducere. Contracurarea terorismului reprezintă una dintre problemele actuale ale contemporaneității. În pofida multiplelor manifestări pe parcursul evoluției societății, terorismul de stat rămâne însă a fi puțin studiat. Reieșind din faptul că acest viciu social se manifestă cel mai acut în procesul unor modificări radicale ale societății și ale orânduirii de stat, evenimentele ce au urmat imediat după revoluția franceză din 1789 prezintă un interes deosebit pentru relevarea esenței respectivului fenomen.

Astfel, orice revoluție se contrapune în plan ideologic trecutului și, într-un mod sau altul, luptă cu acest trecut. Totodată orice revoluție are ca scop distrugerea „până la temelie” a orânduirii vechi, pentru ca pe ruinele acesteia să fie construită una nouă. Acest lucru s-a întâmplat în multe țări ale lumii (Rusia, Anglia, Spania etc.), însă nici o revoluție nu a luptat atât de crâncen cu trecutul cum cea franceză.

După „secolul rațiunii” și al noului clasicism înghețat în canoane, care se încheia prin triumful unei Revoluții și al unui Erou – căderea Bastiliei în 1789 și încoronarea imperială a corsicanului Bonaparte în 1804 nu erau altceva decât gesturi aurorale, colective sau individuale, ale marii răsturnări romantice cu atâtea rădăcini în cel de-al XVIII-lea veac – „secolul afectului”, al trăirii exaltate, al geniului, al imaginației febrile, dacă nu bolnave [1, p. 210].

Potrivit unor autori, drama secolului al XVIII-lea consta în faptul că ceea ce se dovedea mai puțin străin pentru acea vreme este inacceptabil pentru logica experienței de guvernare absolutistă. Oscilând între oportunități de conjunctură, ca ameliorarea și rentabilizarea sistemului, loialism tradițional, salvarea regimului, conservatorismul luminat al secolului al XVIII-lea francez a dorit evitarea schimbărilor structurale, printr-o reformare limitativă a statului patrimonial, fără a-l transforma. Adaptarea Statului la realitățile în plină schimbare ale secolului cereau modificări în mecanismele de funcționare ale absolutismului în direcție liberală [2].

Rezultate și discuții. Pentru contracurarea eficientă a unui fenomen social cu caracter negativ este necesar de elucidat esența acestuia și, ulterior, de eliminat sau, cel puțin, de neutralizat cauzele care îl generează. Astfel, analiza cauzelor terorii care a avut loc la sfârșitul sec. al XVIII-lea în Franța permite să concluzionăm că acestea constau în apariția masivă a unor fenomene de criză, incapacitatea societății de a regla procesele social-politice complicate, schimbarea rapidă a idealurilor și valorilor umane, precum și includerea în activitatea politică a maselor largi ale populației care nu posedă experiență politică. Ca urmare, sporesc tendințele de a profita de lacunele sistemului social și de stat pentru a-și croi calea cea mai scurtă spre scopurile propuse prin intermediul terorii și represiunilor. Deci, cauza terorii se regăsește și în incapacitatea statului, inclusiv a comunității internaționale, de a soluționa problemele sociale, naționale, religioase etc.

Printre cauzele terorismului și represiunilor politice din Franța de la sfârșitul sec. al XVIII-lea se evidențiază mai mulți factori. Unul din acești factori constă în nesoluționarea problemelor naționale și religioase, îndeosebi a celor care au o importanță existențială pentru grupul național, religios sau social, acestea fiind legate de autoaprecierea respectivelor grupuri, de moralitatea, valorile fundamentale, tradițiile și obiceiurile lor. Nu se are în vedere o simplă segregare a societății, ci un conflict social acut ce ar exclude compromisele. Prin urmare, dispare moralitatea, fun-

damentele primordiale și sistemul de valori care determina legăturile dintre oameni.

În Franța, caracterul tot mai acut al conflictului nesoluționat dintre elite a făcut ca, între anii 1787 și 1793, acțiunea revoluționară a maselor să influențeze în mod negativ situația elitei și rezultatul conflictului dintre grupările constitutive, astfel încât consecințele pe termen lung ale Revoluției Franceze au fost mult mai însemnate decât cele ale Revoluției Engleze și ale războiului civil ce i-a urmat (ca să nu mai vorbim despre efectele structurale cu totul ne semnificative ale frondelor, oricum eșuate) [3, p. 102].

Există țări sau grupuri sociale mari care se deosebesc de vecinii săi printr-un nivel mai înalt de bunăstare și care, datorită capacităților sale politice, economice sau militare, își dictează voința altor țări sau grupuri sociale. Ca urmare, primii trezesc ură și invidie, atribuindu-lise toate calitățile unui dușman periculos, căruia, în caz că nu poate fi învins într-o luptă deschisă, i se poate cauza diferite prejudicii în cadrul unei lupte clandestine. În asemenea situații conceptele morale nu mai funcționează, deoarece respectivul dușman „nu merită” o apreciere morală sub aspect pozitiv. În acest context, se constată că o astfel de atitudine față de nobilimea franceză a apărut datorită activității iluminiștilor, care au trezit ură față de cei ce conduceau țara la acel moment.

Determinante ale terorismului au fost și continuă să fie cauzele social-economice exprimate printr-o inechitate socială sporită. Această inechitate capătă ulterior un contur politic, ideologic, național, religios sau psihologic, ceea ce consolidează orientarea teroristă a diferitor grupuri și pături sociale. În majoritatea cazurilor terorismul reflectă nu doar confruntarea de idei și opinii, ci poate constitui un antagonism între sărăcie și bogăție.

Ludovic al XVI-lea (1774-1792) a devenit rege al Franței la 20 de ani printr-o conjunctură nefavorabilă. Nepregătit pentru a conduce un regat în plină criză, consecința a politicii precedentului monarh, Ludovic al XV-lea, el a avut o domnie nefastă, fiind nevoit să se bazeze pe specialiști pentru reformarea statului, care până la urmă a dus la declanșarea Revoluției din 1789 și la destrămarea monarhiei [2].

Incapabil să renunțe la tradiția absolutistă, regele a decis să fugă din Franța, dar a fost oprit la Varennes și întors la Tuilleries. Pentru tentativa de a fugi din țară Ludovic a căzut în dizgrația poporului.

Este important de remarcat că, pe lângă cauzele enumerate, acțiunile de teroare mai sunt favorizate și de anumite condiții, printre care locul primordial îi revine slăbirii puterii de stat, a structurilor și organelor ei, precum și incapacității organelor de ocrotire a dreptului de a releva și neutraliza oportun teroriștii. Un asemenea factor a avut loc până la căderea puterii regale. Ulterior însă, puterea de stat fiind acaparată de către teroriști, acest factor nu mai are importanță, ci dimpotrivă, în cadrul statului sunt create organe speciale pentru a realiza acțiuni teroriste.

O altă cauză se exprimă în conflicte militare și războaie, inclusiv civile, în cadrul cărora actele de teroare devin parte ale acțiunilor militare. Mișcările de partizani recurg deseori la acte de terorism, iar armatele de ocupație folosesc acțiuni teroriste pentru a înspăimânta populația.

Intervenția armatei austro-prusace, venită în ajutorul lui Ludovic, a culminat cu bătălia de la Valmy, la 20 septembrie 1792, unde armata franceză a învins,

iar trupele străine s-au retras. Această intervenție a determinat căderea regalității, la 10 august, când palatul Versailles a fost luat cu asalt de mulțime, urmată de procesul regelui [2], pe care îl apreciem ca un început al terorismului de stat.

Urmează de menționat că folosirea modernă a conceptului de teroare a început în timpul Revoluției Franceze din 1789. Teroarea este numele generic dat perioadei ce a urmat preluării puterii de cea mai radicală grupare, a iacobinilor, perioadă în care violența fizică, asociată cu amenințarea prin folosirea violenței, a fost practică în scopul creării bazei unei noi ordini sociale [4, p. 55].

Chiar dacă teroarea a fost folosită și până la Robespierre de unii indivizi sau de diferite grupări, guvernarea „Marelui Teror” a dus la terorizare sistematică și violență susținută de stat prin căi, care au servit mai apoi la crearea concepției contemporane a terorismului [5, p. 8]. Astfel, conform Declarației despre terorism din 1987 de la Geneva [6], în concepția terorismului de stat sunt incluse reținerile ilegale, omorurile, răpirile, tortura și executarea persoanelor fără anchetă și proces judiciar echitabil efectuate prin intermediul angajaților organelor de forță (poliția și alte organe de stat).

Țara care a proclamat „Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului”, luându-și deviza „libertate, egalitate, fraternitate”, a pășit pe calea terorii și in Justiției. Regii au fost înlăturați, iar biserica a fost catalogată ca părtașă a vechiului regim. În locul cultului lui Hristos a fost anunțat „cultul Rațiunii”, care în realitate a devenit cultul nebuniei nesăbuite.

Așadar, terorismul este determinat și de existența unor organizații clandestine, care își atribuie capacități de Mesia, considerând că doar ele elaborează învățătura corectă referitoare la evoluția, progresul societății, îmbunătățirea stării materiale a populației, salvarea sufletului etc. Atunci când învățătura respectivelor organizații nu este acceptată de către toți membrii societății, aceasta le este impusă prin cele mai sângeroase metode. În acest sens, nu contează dacă teroriștii au reușit sau nu să acapareze puterea de stat. Însă, în situația când aceștia au preluat controlul organelor de stat în Franța la sfârșitul sec. al XVIII-lea, posibilitățile lor de a-și impune conceptele prin teroare au devenit cu mult mai mari.

Realizându-și orientările ideologice, extremiștii ignorează realitățile politice și social-economice existente în societate. În opinia acestora, doar idealurile lor determină tot spectrul relațiilor dintre oameni. Aceștia consideră că dezvoltarea pozitivă a societății este posibilă doar în baza concepțiilor impuse de către ei, iar pentru a-și asigura victoria este necesar de a distruge societatea actuală, temelie ei ideologică, națională, religioasă etc.

În aceste condiții, una din țintele revoluționarilor a fost biserica. Franța de după 1789 a fost supusă unui fenomen amplu dezbătut în istoriografia franceză și europeană, anume de creștinarea. Aceasta reprezintă evoluția parcursă de statul francez de la statul profund religios la unul laic și apoi către unul anticlerical și antireligios, având ca rezultat final adoptarea cultelor revoluționare ale Rațiunii, Ființei Supreme și teofilantropia [7].

O rumoare contrarevoluționară cuprinde poporul care se înarmează și marea sacrează mai mult de o mie de regaliști, preoți refractari și deținuți de drept comun din închisorile din Paris și alte orașe de provincie. Astfel, unul dintre factorii care

determină fenomenele teroriste își găsește expresia în posibilitatea de înarmare a societății, precum și în prezența unui număr mare de persoane cu pregătire militară profesională care nu și-au găsit ocupație în timp de pace. În Paris, pe o perioadă de 48 de ore, începând cu ziua de 2 septembrie 1792, în timp ce Adunarea Revoluționară se dizolva în haos, mai mult de 200 de episcopi erau masacrați de mulțimea furioasă. Execuții au mai avut loc la Lyon sau portul Rochefort [7].

După cum am menționat mai sus, au existat numeroase legi date de guvernarea ateistă, care urmărea abolirea religiei creștine și distrugerea simbolurilor acesteia, cât și încurajarea religiei revoluționare, numită și „Religia Virtuții”.

Până și calendarul creștin în octombrie 1793 este înlocuit de un calendar revoluționar. Săptămâna era de 10 zile, fără referințe biblico-religioase, marcând astfel nașterea unei noi ere, cea a Revoluției Franceze, și sfârșitul erei religioase începute la nașterea lui Iisus Hristos. Totodată, sunt eliminate sărbătorile religioase (în calendarul catolic francez existau atunci 183 de sărbători) și înlocuite cu sărbători laice care celebrau natura, rațiunea sau omul. Sunt înlocuite și numele de străzi care purtau denumirea unor sfinți, regi sau aristocrați. Se iau o serie de măsuri și contra obiectelor fizice religioase. Astfel, se interzice folosirea clopotelor, care sunt topite și folosite pentru crearea de tunuri în slujba națiunii [7].

În timp ce religia creștină era persecutată, autoritatea centrală impune noi culte care să o înlocuiască. Primul dintre acestea a fost cultul Rațiunii, proclamat în urma evenimentelor din 17-19 noiembrie 1793. Momentul culminant îl constituie depunerea pe altarul bisericii din Notre Dame a unei prostituate care o reprezenta pe zeița Rațiunii.

Forma de exprimare a cultului era organizarea unor festivaluri marcate de manifestații antireligioase: purtarea în procesiuni a unor elemente religioase, precum statuete sau obiecte liturgice; procesiunea măgarilor care purtau mitre și erau îmbrăcați în vestimentație clericală, arderea efigiilor capețiene; purtarea prizonierilor contra-revoluționari alături de măgarii care purtau mitreși prin bacheluri civice, o formă de redescoperire a comuniunii.

Însă le-a fost puțin să-i înlăture pe regi și să interzică biserica. A trebuit să nimicească chiar memoria despre regi și creștinism. Către începutul revoluției franceze în necropola Saint-Denis se odihneau de veci 46 regi, 32 regine, 63 prinциpi și principese și 10 oameni de stat care nu aparțineau de casa regală.

Nu este surprinzător că acest templu străvechi le-a provocat revoluționarilor o ură deosebită. Astfel, către împlinirea primului an de la declararea Republicii în august 1793, Adunarea constituantă emite un ordin: „Mormintele și mausoleele foștilor regi, înălțate în Basilica Saint-Denis, în biserici și alte locuri pe întreg teritoriul Republicii, vor fi distruse pe data de 10 august”.

Pe lângă motivele ideologice erau înaintate și altele destul de pragmatice: Republica Franceză luptă cu Europa tiranică și resimte o necesitate acută de plumb pentru industria militară.

Nici un fel de plan de lucru constructorii vieții noi nu aveau. Astfel, aceștia s-au apucat să distrugă mormintele. Toți Carlii, Ludovigii, Filipii, Henricii, soțiile și copiii acestora erau aruncați în gropi comune.

Obiectele care prezentau o oarecare valoare arheologică erau expediate la

retopire. Franța nouă nu are nevoie de istorie. Totodată mulțimea nu ezita să-și ia în calitate de „suvenir” o careva parte din rămășițele regilor.

Astfel, mormintele regilor sunt eliberate, corpurile acestora sunt aruncate în gropi comune, rămășițele sunt astupate cu var nestins, apoi cu pământ și bătute cu tăvălugul tras de cai.

Unda de profanare a mormintelor s-a răspândit în întreaga țară. Peste tot unde putea ajunge mâna revoluției erau distruse mormintele principilor și oamenilor de vază. Chiar în Paris, lângă biserica devastată al universității Sorbona, întemeiată de către cardinalul Richelieu, trecătorii puteau urmări îngrozii cum prostimea dezmembra în bucăți trupul unuia dintre cei mai mari oameni de stat ai Franței, iar copiii din Paris băteau cu picioarele ca în minge capul marelui Richelieu [8].

După aceste evenimente mănăstirea Saint-Denis a devenit depozit. Bazilica a devenit o ruină. Martorul ocular al acelor zile, scriitorul, politicianul și diplomatul francez François-René de Chateaubriand scria: „Saint-Denis a devenit un pustiu. Aici se plimbă păsările, pe altarele distruse crește iarba și nu se aude nimic, în afară de căderea picăturilor de apă de pe acoperișul distrus”.

Au trecut anii și totul s-a așezat pe un nou făgaș: noul rege s-a întors din surghiun în Paris, iar regii morți – în necropola Saint-Denis. În anul 1817 mormintele comune au fost exhumate, iar rămășițele găsite au fost adunate și cu grijă au fost depuse în catedrala restaurată. Desigur, nu mai era posibil de a identifica regii și toate rămășițele au fost depuse în cripta bazilicii într-o încăpere specială. Pe perețele acesteia sunt plasate plite pe care sunt înscrise numele celor înmormântați...

Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, în timpul terorii iacobine, mii de „inamici ai Revoluției franceze” și-au văzut sfârșitul în tăișul ghilotinei. Unii oameni din public s-au plâns că mecanismul era mult prea rapid și nu se puteau bucura de un „spectacol” mai lung. Oamenii veneau cu sutele în Place de la Concorde, locul revoluției, pentru a urmări spectacolul morbid. Ghilotina devenise o adevărată muză, fiindu-i închinată cântece, poezii și bancuri. Spectatorii puteau cumpăra suveniruri, iar înainte de execuții, în timp ce citeau lista cu numele victimelor, puteau lua o mică gustare la restaurantul din apropiere, „Cabaret de la Guillotine”. Unii oameni veneau zilnic – „Tricoteuses” fiind un grup de femei care stăteau lângă eșafod și în pauzele dintre execuții tricotau. Spectacolul s-a extins și în cazul condamnaților, mulți dintre ei dansând în timp ce urcau scările eșafodului, spunând glume sau oferind mulțimii ultimele cuvinte. Fascinația ghilotinei s-a diminuat la sfârșitul secolului al XIX-lea, dar execuțiile publice au continuat în Franța până în 1939 [9].

Cei mici participau adesea la execuții și mulți dintre ei aveau acasă propriile ghilotine în miniatură. În 1790, o replică de jumătate de metru, realizată din chereștea, era jucăria preferată a micuților francezi. Aceștia efectuau întregul proces, decapitând păpuși sau rozătoare mici.

Pentru copiii familiei regale, din spatele zidurilor de la Tuileries, revoluția părea încă destul de îndepărtată. Până în iunie 1792... În ziua fatidică de 13 august, familiei regale i-a fost adusă la cunoștință și a fost îndeplinită hotărârea de încarcerare. Au fost conduși în celebra închisoare-turn a vechilor templieri. Pe acest am-

plasament al templierilor, datând din secolele XIII-XIV, fuseseră ridicate nu unul, ci două turnuri, de dimensiuni diferite, care au servit, de-a lungul timpului, atât pentru depozitarea diverselor valori, cât și ca închisoare. Cel mai mic a devenit, la sfârșitul verii lui 1792, adăpost al „cetățenilor Capet”, după titulatura revoluționară. Construcție feudală, acest mic turn se ridica pe patru etaje, fiecare primindu-și separat prizonierii: la al doilea au fost „cazate” regina Maria Antoaneta, împreună cu fiica sa Maria Theresa, iar la al treilea, regele, alături, până la 11 decembrie, de fiul său [10, p. 27].

La 26 septembrie, în apropierea iminentă a procesului, Ludovic al XVI-lea a fost mutat sub zăbrelele turnului cel mare, la etajul al doilea. O lună mai târziu, suferea același tratament și restul familiei, încarcerată cu un etaj mai sus. Declarația drepturilor omului, încadrată de cocardele tricolore, trona asupra destinului noilor prizonieri. Era una dintre ultimele amintiri pentru Ludovic al XVI-lea, nevoit, la 21 ianuarie 1793, să părăsească Turnul în drum spre locul execuției [10, p. 27].

Regaliștii refugiați în străinătate l-au proclamat rege pe băiețelul de 7 ani, sub numele de Ludovic al XVII-lea. Fără îndoială că mulți membri ai Adunării Naționale i-ar fi trimis cu dragă inimă la ghilotină pe micul rege și pe sora sa. Totuși, nu puteau subestima importanța copilului pentru negocierile cu țările vecine inamice. Familiile regale din Austria, Prusia și Spania au pornit de mai multe ori lupte la frontiera Franței, pentru a încerca restabilirea monarhiei. De aceea, cei doi prizonieri din închisoarea Temple erau foarte importanți pentru membrii Adunării Naționale [11].

Iacobinii aveau și alte planuri în privința micului deținut, hotărând să-l folosească în propriile scopuri. Ei tindeau să obțină de la micul rege depoziții împotriva propriei mame (lupta cu rudele este specifică tuturor regimurilor revoluționare; astfel, în URSS erau aduse ca exemplu pentru toți pionierii faptele lui Pavlic Morozov).

După moartea regelui, micul Louis Charles a fost smuls de către revoluționari din grija mamei și pus sub supravegherea lui Antoine Simon, un pantofar bețiv, temnicer al închisorii Temple. Acesta era unul din cei mai exaltați iacobini, recomandat pentru această slujbă de către înșiși liderii revoluției, Marat și Robespierre. Misiunea sa era să-l transforme pe micul Capet (nume dat în derădere de către revoluționari familiei regale, care nu purta nume de familie, după acela al primului rege din dinastia omonimă) într-un bun cetățean al noii republici, să-l dezbrace de prejudecățile trecutului regal. Drept urmare, Simon a inițiat reeducarea micului prizonier. Mai întâi l-a privat de somn. Noaptea, după ce Louis Charles adormea, Simon îl trezea, strigându-l. După ce prințul dădea fuga la el, Simon îl trimitea înapoi cu un șut, strigându-i invective. Louis Charles a fost învățat să-și înjure familia, aristocrația și să-L hulească pe Dumnezeu. A fost forțat să bea și, în cele din urmă, s-a deprins cu băutura. Când micul rege „cânta cântece revoluționare” și înjura vechea orânduire, noii „educatori” îi dăruiau jucării. Au fost aduse prostituate și a fost forțat să se culce cu ele, de la care s-a molipsit de boli venerice, inclusiv tuberculoză. Suferea de diaree continuă. Era amenințat constant cu ghilotina, ceea ce-i provoca acestuia frecvente leșinuri. În cele din urmă, a fost pus să semneze o declarație prin care recunoștea că mama sa îl învățase să se masturbeze și că s-a culcat cu ea. A fost pus să repete aceste lucruri în fața mamei și a mătușei sale. Mărturia lui,

în lipsa oricăror altor probe, a fost folosită pentru condamnarea la moarte a mamei sale, în procesul intentat acesteia de către revoluționari. La 16 octombrie 1793, regina Maria Antoaneta a fost ghilotinată [12]. A rămas cât se poate de politicoasă, până în ultima clipă. Călcându-1 din greșeală pe picior pe unul dintre călăi, se pare că i-a spus: „Vă rog foarte mult să mă iertați, Monsieur” [13].

După rechemarea lui Antuan Simon la municipalitate în ianuarie 1794, succesul tronului a fost plasat în aceeași cameră solitară, în care până la execuție s-a aflat și tatăl său. Nu este clar ce pericol prezenta copilul, însă toate geamurile în celula sa au fost blocate, ușa a fost până la jumătate clădită, iar partea de sus a fost închisă cu gratii puternice cu o vizetă mică pentru a-i transmite mâncare. Izolat complet singur într-o celulă secretă micul Ludovic al XVII-lea, cum îl numeau monarhiștii, s-a stins de tuberculoză, într-un mister sordid în iunie 1795, la vârsta de numai 10 ani și 2 luni.

La autopsie, corpul micului Louis Charles arăta subțire și osos de la subnutriție, fiind acoperit de numeroase tumori și râie. Cu această ocazie, inima lui Louis Charles a fost prelevată pe ascuns. Ea este azi păstrată în catedrala Saint-Denis de lângă Paris, alături de rămășițele pământești ale părinților săi și ale tuturor regiilor Franței, profanate și amestecate în gropi comune la Revoluția franceză. Corpul său, îngropat de revoluționari în groapa comună de la cimitirul Sainte-Marguerite din Paris, alături de atâtea altele ale victimelor Revoluției franceze, nu a mai putut fi identificat ulterior [12].

Acesta a fost destinul trist al unui copil care a avut ghinionul de a se naște într-o familie regală importantă a Europei și care a prins și vremurile tulburi ale unei Revoluții care a născut un monstru: socialismul. Unii văd în reeducarea micului Ludovic al XVII-lea prima încercare de reeducare în stil comunist.

Poetesa rusă Marina Țvetaeva a dedicat micului rege al Franței o poezie, în care îl deplânge pe copilul nevinovat descriind suferințele prin care a trecut [14].

Singură, Maria Theresa, a fost eliberată, în urma unui complicat schimb, după trei ani și patru luni de încarcerare, la 17 decembrie 1795. Austriecii dețineau printre prizonieri mai mulți deputați francezi vinovați de trădare, iar aceștia au devenit moneda de schimb ideală.

Pentru aproape toți iluștrii prizonieri ai Revoluției franceze, moartea, mai mult sau mai puțin violentă sau rapidă, a reprezentat calea izbăvirii, iar turnul în care au fost închiși a devenit, de-a lungul timpului, loc de pelerinaj pentru monarhiști. Și tocmai pentru a stopa o asemenea posibilă mitizare, în 1808, Napoleon i-a hotărât demolarea...

Sora lui Ludovic al XVII-lea, principesa Maria-Tereza, până la capătul zilelor sale nu a fost convinsă în faptul că fratele său a murit. Testamentul ei începea cu următoarele cuvinte: „Sufletul meu se va reuni cu sufletele părinților mei și al mătușei mele...” și nici un cuvânt despre frate.

În 1999-2000, inima micuțului decedat la 8 iunie 1795 a fost supusă analizei prin metoda ADN. Sângele reginei Ana de România, care are printre strămoși atât Familia Regală de Bourbon, cât și Familia Regală de Orléans, a fost utilizat la identificarea ADN a inimii lui Ludovic al XVII-lea. Rezultatul a fost că inima examinată era cea a unui copil al Mariei Antoaneta, deci în principiu a lui Ludovic al

XVII-lea. Oficial, s-a dezvăluit această enigmă punând, astfel, capăt speculațiilor celor care cred că Ludovic al XVII-lea ar fi fost eliberat pe ascuns și că descendenții săi sunt pretendenții legitimi la tronul Franței [12] (cel mai cunoscut este Karl-Wilhelm Naundorff, un ceasornicar din Berlin care pretindea că el este Ludovic al XVII-lea [15, 104 p.]). Dar unii au avansat ideea că inima este cea a fratelui lui Ludovic al XVII-lea, decedat în 1789. Inima acestui copil a dispărut sub Restaurație. Un medic legist a afirmat în cursul unei emisiuni televizate în ianuarie 2007 că ar fi bine să se facă diferența între o inimă îmbălsămată (fratele lui Ludovic al XVII-lea) și alta la fel (inima decedatului din 1795) [16].

În contextul celor relatate, considerăm că chiar dacă am admite că micul Ludovic al XVII-lea a fost eliberat pe ascuns și ulterior a dus un mod de viață clandestin, soarta acestuia nu ar fi fost deloc ușoară. Despre aceasta ne sugerează și Victor Hugo, în romanul istoric „Omul care râde”, unde este redată povestea unui copil a cărui față a fost mutilată pentru ca să nu mai poată fi recunoscut. Practica aceasta, frecventă se pare în istoria vechilor monarhii, era folosită de regi prin intermediul unor executanți obscuri în scopul îndepărtării unor rivali periculoși sau temuți. În acest sens este descrisă impresia de deznădejde, de solitudine neajutorată care înconjoară pe copilul abandonat [17, 328 p.].

De menționat că istoria pierzaniei lui Ludovic al XVI-lea, al soției sale Maria-Antoaneta și al fiului și succesorului Ludovic al XVII-lea s-a repetat și în Rusia peste 120 de ani, prin nimicirea familiei țarului Nicolae al II-lea, care a fost un act simbolic al teroarei revoluționare orientată spre înăbușirea celor mai mici încercări de împotrivire din partea „claselor contrarevoluționare”.

Cu referire la revoluția franceză, urmează de menționat că perioada în care teroarea revoluționară s-a manifestat pe deplin nu a fost chiar îndelungată – aproximativ doi ani. Apoi revoluția s-a „domolit”, cei mai aprigi reprezentanți ai ei în scurt timp înșiși au pășit pe eșafod, iar puterea mulțimii și fanaticilor ideologici a fost schimbată de cea a delapidatorilor și corupților. După care a fost Napoleon și un deceniu și jumătate de războaie necontenite.

Concluzii. Respectiva perioadă relativ scurtă, când revoluția și-a arătat fața sa îngrozitoare, a produs Franței niște răni care nu s-au tămăduit nici până în prezent. Acesta este prețul idealurilor „libertății, egalității, fraternității”. Nici un fel de războaie sau cotropitori nu au adus astfel de pagube culturii franceze precum cele pe care le-a adus revoluția, supranumită „Mare”. Însă cel mai important este că rănilile au fost provocate nu doar propriei culturi, ci și sufletelor oamenilor, consecințele acestei dezumanizări putând fi urmărite și în zilele noastre.

În prezent pot fi auzite deseori mesajele unor exponenți ai curentelor radicale care promovează o anumită ideologie sau religie, iar cei care nu le împărtășesc ideile urmează să fie lichidați. Fenomenul respectiv trebuie relevat și apreciat ca un fundament ideologic al terorismului.

Este regretabil și faptul recrutării de către unele grupuri armate, în particular de către Statul Islamic, a unui număr mare de copii pentru a-i face combatanți, kamikaze și scuturi umane, precum și pentru ai impune să presteze servicii sexuale sau alte activități similare. Astfel, înșelarea copiilor și forțarea acestora să comită acte criminale reprezintă unul dintre cele mai oribile aspecte ale violenței teroriste.

Referințe bibliografice

1. Theodorescu Răzvan. Picătura de istorie. București: Editura Fundației Culturale Române, 2002.
2. Popa Andrei. Tumultoasa domnie a lui Ludovic al XVI-lea. În: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/tumultoasa-domnie-a-lui-ludovic-al-xvi-lea>
3. Foran J. Teoretizarea revoluțiilor. Iași: POLIROM, 2004.
4. Arădăvoaice Gh., Iliescu D., Niță L.D. Terorism, antiterorism, contraterorism. Oradea: ANTET, 1997.
5. Balan O. Beșleaga G. Terorism și antiterorism. Chișinău, 2002.
6. THE GENEVA DECLARATION ON TERRORISM. UN General Assembly Doc. A/42/307, 29 May 1987, Annex. În: <http://i-p-o.org/GDT.HTM>
7. Tufaru Marian, Lupta dintre Revoluția Franceză și Biserică. Fenomenul decreștinării. În: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/lupta-dintre-revolutia-franceza-si-biserica-fenomenul-decrestinarii>
8. Марченко Дмитрий. Как Французская революция уничтожала историю Франции. În: <http://pravlife.org/content/kak-francuzskaya-revolyu-ciya-unichtozhala-istoriyu-francii>
9. Să i se taie capul! Din culisele ghilotinării. În: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/sa-i-se-taie-capul-din-culisele-ghilotinarii>
10. Stănescu-Stanciu T. Ludovic XVII. Tragedia puterii. În: Magazin istoric. Iulie 2006.
11. O mare enigmă istorică: prințul Ludovic al XVII-lea al Franței nu a murit de mic în închisoare și a trăit ca ceasornicar? În: <http://www.lovendal.ro/wp52/o-mare-enigma-istorica-printul-ludovic-al-xvii-lea-al-frantei-nu-a-murit-in-inchisoare-si-a-trait-ca-ceasornicar/>
12. Ludovic al XVII-lea al Franței. În: https://ro.wikipedia.org/wiki/Ludovic_al_XVII-lea_al_Fran%C8%9Bei
13. Schonburg A. Așa au fost executați Regele Ludovic al XVI-lea și regina Maria-Antoaneta (VII). În: <http://www.ziartricolorul.ro/asa-au-fost-executati-regele-ludovic-al-xvi-lea-si-regina-maria-antoaneta-vii-2/>
14. Цветаева М. Людовик XVII. În: <http://www.tsvetayeva.com/poems/ludovik>
15. Серебренников В. Загадочный эпизод Французской революции: Людовик XVII --- Наундорф (Question Louis XVII). Москва: Издательство ЛКИ, 2013.
16. Misterul lui Ludovic al XVII-lea. În: <http://dezvaluiribiz.ro/misterul-lui-ludovic-al-xvii-lea/>
17. Hugo Victor. Omul care râde. București: Editura LARRY, 1993.